Magyar Nemzet

„...a dolgot őt magát nézzük..."

Jelzőtábla

A Parlamentben felszerelt elektronikus jelzőtábláról közölt nemrégiben egy képet egyik hetilapunk. Nem tudni, melyik szavazás eredménye szerepelt éppen rajta, s nem is az volt az igazán meglepő, hogy ritka látványt, szinte teljesen egyöntetű voksokat, 97 százalékos *igent* mutatott. Ez még manapság is inkább csak szokatlannak mondható. A furcsa az volt, hogy 2 százaléknyi *nem* szavazatot és ugyancsak kétszázaléknyi *tartózkodást* jelzett. Az apró matematikai baleset oka feltehetőleg a szavazógép programjába betáplált kerekítési szabályokban keresendő, jól mutatja azonban *a rendszerváltás pillanatnyi eredményét*. Nagy vonalakban stimmel, de csak *nagy vonalakban*; még nem egészen pontos. Ebből a szempontból még az is mindegy, hogy az eredmény többletet és nem hiányt mutat, hiszen a híres történet az Angol Bankban a század elején egy hárompennys többlet feltűnése után elrendelt revízióról, amely végül többmilliós sikkasztást tárt fel, emlékeztet arra, hogy *a kis többletek mögött többnyire nagy hiányok rejtőznek*.

Nem igazán újdonság ez, hiszen mi magyarok elég régóta élünk ilyen pontatlan viszonyok között. Ha jobban belegondolunk, már a Kádár-rendszerről is el lehet mondani, hogy diktatúrának diktatúra volt, csak éppen – szerencsénkre – *nem egészen pontos*, nem százszázalékos. Ennek köszönhető, hogy jóval kellemesebb volt itt az elmúlt 30 évben az élet, mint a régió más országaiban; nem véletlenül kapta a korszak a szellemesen találó elnevezést: slampos diktatúra.

Igen ám, csakhogy nem mindennek válik a javára ez a fajta pontatlanság. Ha egy diktatúra slampos, és hiányzik belőle néhány dolog, ami a százszázalékos diktatúrákhoz elengedhetetlen, az attól egyfelől kevésbé kellemetlen lehet, mint a többi diktatúra, másfelől azonban még igazi diktatúra marad. Slampos demokrácia viszont nem létezik! Ha ennek hiányzik egy-két eleme, az nemcsak kifejezetten kellemetlen lehet, de mindjárt kérdésessé válik az is, beszélhetünk-e egyáltalán demokráciáról. Egy diktatúra ugyanis lehet keményebb és lágyabb, lehet súlyosabbá tenni vagy enyhíteni, *a demokrácia azonban nem fokozható*, nem növelhető vagy csökkenthető. Az vagy van, és akkor teljes – vagy nincs.

Noha persze nem elhanyagolható, de a leglényegesebb különbség ugyanis mégsem a rendőri fellépések számában, esetleg durvaságában, a sajtóra nehezedő nyomásban van, hanem abban a mechanizmusban, amelyben az emberek számára legfontosabb, ahol a mindennapi életüket, jelenüket és jövőjüket közvetlenül érintő döntések születnek. És itt annál jóval többről van szó, hogy oda kell figyelni a különböző érdekeket és elképzeléseket kifejező hangokra. Hiszen a döntéshozók a korábbi korszakban is minduntalan „figyelembe vették" a különböző rétegek és csoportok véleményét – már persze azt, amit meghallottak, érzékeltek belőle. A demokrácia viszont *olyan mechanizmusok létét jelenti, amely biztosítja a döntésekben azoknak az intézményes részvételét, akiknek a bőrére meghozzák őket*. Enélkül nem csökkenhet a szakadás a politikai szféra és a lakosság között, és négyévenként a legszabadabb választások is csak azt jelenthetik, hogy a polgárok rendszeresen kiválaszthatják azokat, akik a következő ciklusban diktatúrát gyakorolnak felettük.

Lenkei Gábor

Postabontás

A hétköznapok építőköve

A környezetünkben zajló viharok egyre élesebben vetik fel a nemzettudat, a többség-kisebbség kapcsolatának kérdéseit. Sokan patetikusnak, maradinak, időszerűtlennek tekintik az erről folytatott disputákat, és ennek hol burkoltan, hol egyértelműbben hangot is adnak.

Manapság az elmúlt negyven esztendő sikeres aknamunkájának köszönhetően ez a szentség megkopott. A következmény az lett, hogy bármely tiszta magyar megnyilatkozást, hazafias érzést akár túlzott magyarkodásnak, megjátszásnak vagy egyszerűen *nacionalizmusnak* értékelhetnek. Az is megeshet, hogy egyesek legyintenek vagy félreforduln az általuk időszerűtlennek vagy lényegtelennek titulált megnyilatkozások hallatán. Pedig a nemzettudat, ha következetes a politika és egészséges a többségben lévő nemzet érzelemvilága, ugyanígy a kisebbség sajátjává is válik, ugyanúgy kiállnak mellette a társnemzetek is. Hiszen az védi őket és biztosítja számukra saját gyökereik ápolását. Az ezen a kölcsönösségen alapuló nemzet fiai már nem minősítik honfitársaik nemes érzelmeit túlzottnak, hatásvadásznak és kirekesztőnek, hanem természetesnek veszik azokat, mint ahogy nem minősítjük a hagyományosan erős nemzeti tudattal rendelkező angolok és franciák megnyilvánulásait sem „angolkodónak" vagy „franciáskodónak". Ha *Németh* Lászlót, *Szabó* Dezsőt, *Bibó* Istvánt és a többi nagy gondolkodó magyart olvassuk, éppen azt látjuk, hogy ebbe a nemzettudatba nemhogy beleférnek a kisebbségek, de szervek részeivé, alkotóivá és formálóivá is válnak.

Váltsuk fel végre a felszínes és kevésbé hatékony segítségnyújtást egy ilyen tartalmasabbra: ezáltal mi magunk is erősödünk. Hiszen az itthon és külhonban élő magyarságnak égető szüksége van nemcsak gazdaságilag, de erkölcsileg is egy erős anyaországra.

Kerék Szabolcs

Magyar Nemzet

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Elnöke: PETHŐ TIBOR
Tagjai: BÁCSKAI TAMÁS, FÖLDES PÉTER, JUHÁSZ GYULA, RUFFY PÉTER

Főszerkesztő: KRASZNAI ZOLTÁN
Főszerkesztő-helyettesek: SZÉNYI GÁBOR, TÓBIÁS ÁRON
Publicisztikai szerkesztő: TÓTH GÁBOR

Vezető publicisták: KRISTÓF ATTILA, MARTIN JÓZSEF
Vezető szerkesztő: BOGNÁR NÁNDOR

Kiadja a Magyar Nemzet Kiadó Részvénytársaság
Felelős kiadó: SEBESTYÉN TAMÁS elnök-igazgató

Szerkesztőség és kiadóhivatal: 1092 Budapest, Kinizsi u. 30–36.
Telefon és fax: 266-4252, 266-4253, 266-4256, 266-4257, 266-4141.
Postacímünk: 1392 Pf. 276.

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a hírlapkézbesítőknél, a posta hírlapüzleteiben és a Hírlap-előfizetési és Lapellátási Irodánál (Helir) 1900 Budapest XIII., Lehel u. 10/A, közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a Postabank Rt. 219-98636, 021-02799 pénzforgalmi jelzőszámra.

Külföldön terjeszti a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat
H–1389 Budapest, postafiók 149.

Szedés: Magyar Nemzet Kiadó Rt.

Nyomás: Athenaeum Nyomda, Budapest

Felelős vezető: Vida József igazgató

HU ISSN 0133–185X HU ISSN 0237–3793

Szélsőségek kizárva?

A centrum bűvölete

Talán nem járunk messze az igazságtól, ha a hazai politikai élet egyik legérdekesebb jelenségének azt tartjuk, hogy parlamenti pártjaink szinte kivétel nélkül *centrumpártként* igyekeznek meghatározni önmagukat. A „centrum" lassacskán a posztkádárista rendszer új bűvszavává válik; ahogyan az előző korszakban a baloldaliság, úgy most a centrum jelenti a politikusok egyik legkedvesebb szlogenjét. A középre tartás, a centrumban való elhelyezkedés hovatovább a szalonképesség fokmérője. A mai magyar politikai pártok nem azzal törődnek, hogy – hasonlóan a klasszikus nyugat-európai pártrendszerekhez – a baloldal–jobboldal skálán identifikálják magukat, hanem azzal, hogy önmagukat centrumpártként fogadtassák el politikai riválisaik és a közvélemény előtt. A bal és a jobb fogalmai a mostanra kialakult politikai térben legfeljebb mint *szélsőségek* jelentkeznek; a baloldaliság, illetve a jobboldaliság emlegetése igen gyakran politikai riogatást jelent. Azt mondhatjuk, hogy a bal- és jobboldal hovatovább a demokráciára veszélyt jelentő formációkként jelennek meg azon erők számára, amelyek a demokráciát a középpártiság triumfálásával igyekeznek azonosítani.

Vajon honnan ez a nagy igyekezet a centrum betöltése (olykor kisajátítása) felé? Miért figyelhetjük meg azt a jelenséget, hogy pártjaink között egyre erősödik a verseny a centrum birtoklásáért? Hogyan lehetséges, hogy a szabad demokraták elnöke egy nemrégiben tett nyilatkozatában az SZDSZ-t a „szabadelvű centrumot lefedő középpártnak" – s nem másnak – kívánja látni?

A rendszerváltás természetesnek tekinthető kísérőjelensége volt a társadalom – átmeneti? – kiábrándulása a megelőző évtizedekben uralkodó baloldali felfogástól és politikától. A legyőzött baloldallal szemben azonban kezdettől fogva nem egy masszív jobboldal rajzolódott ki, hanem egy önmagát nyugodt erőnek nevező képződmény. Modern pártpolitikában az ilyesmi majdhogynem elképzelhetetlen: egy bukott baloldali kormányt annak ellentéte, jobboldali szokott követni. Magyarországon azonban – s ezt természetesnek tekinthetjük – nem a bevált nyugati forgatókönyvek ismétlődnek. Itt – legalábbis kezdetben – nem jelentek meg a színen per definitionem jobboldali pártok. Az MDF győzelmének egyik oka éppen az volt, hogy *nem jobboldaliként* identifikálta önmagát.

Az persze, hogy az új pártok között egy sem volt, amely vállalta volna a jobboldali önazonosítást, nem pusztán azért nem következett be, mert itt nem a nyugati minta ismétlődött meg. Azért sem jöttek létre önmagukat a jobboldalra helyező pártok, mert a Kádár-korszakban összességében is relativizálódott az *oldalak* helyzete. Voltaképpen az MSZMP sem töltötte be a nyugat-európai értelemben vett baloldal szerepét, jobboldal pedig egyáltalán nem létezhetett. Az MSZMP *kvázi-baloldali* párt volt, ha egyáltalán egy egypártrendszerben van a baloldaliságnak magyarázó-eligazító ereje. Egy kvázi-baloldali párttal szemben egyszerűen lehetetlen egy kimunkált jobboldali programot állítani; egy

Bálint István rajza

kvázibaloldali pártot csak úgy lehet legyőzni, ha az újonnan létrejött erők megpróbálják a társadalmat megnyerni saját céljaiknak. Ehhez pedig mindenekelőtt olyan pártokká kell válniuk, amelyek nem egyik vagy másik oldal képviseletére vállalkoznak, hanem az *egész* képviseletére. Teljesen nyilvánvalónak látszik, hogy a pártosodás kezdeti szakaszának egyik stimuláló tényezője: a létrejövő pártok nem akarták létrehozni az előző „baloldali" rendszer ellentettjét, jobboldali pandantját. Kézenfekvőnek tűnt, hogy *nem* jönnek létre jobboldali pártok; a kormánykoalíció pártjai nem fogadták el az ilyenfajta megnevezést.

De nem jött létre masszív baloldal sem. Még az MSZP sem vállalta föl teljesen a baloldaliságot, szemérmesen *balközépnek* kezdte nevezni magát, a többi ellenzéki párt pedig legfeljebb azt engedte meg önmagának, hogy időnként megemlítse: vannak a párton belül baloldali érzelmű emberek is, de természetesen nem ők a meghatározóak.

A baloldaliság-jobboldaliság dichotómiától való irtózat tehát igen erősen hozzájárul ahhoz, hogy pártjaink más irányokban kezdték keresni identitásukat. Ennek a keresésnek számos szakaszát és alszakaszát különíthetnénk el egymástól, itt azonban annyit kell csak megjegyeznünk, hogy 1990 és 1992 között a keresés nem hozott átütő megoldásokat. A pártok nem tudták megtalálni osztály- vagy rétegbázisukat; nem tudták kialakítani világos preferenciákkal rendelkező szavazóbázisukat; nem alakultak ki inkább a munkáltatókat vagy elsősorban a munkavállalókat képviselő pártok. Azaz röviden: nem jöttek létre a pártok közötti tagoltságot, elkülönülést magyarázó szociológiai ismérvek. Nézetem szerint a centrumpártiság mai előtérbe kerülésének egyik döntő oka az, hogy bebizonyosodott: a jelenlegi helyzetben a társadalom nem preferálja sem az „angolszász" típusú osztálypártokat (Konzervatív Párt–Munkáspárt modell); sem a kontinentális ideológikus pártokat (francia modell), de még a német típusú néppártokat sem. A jelenlegi Magyarországon – úgy tetszik – egyetlen pártpolitikai megfontolás számíthat sikerre, amelyik – apellálva a magyar nép történelmi karakterére – *a közepet, a centrumot kívánja erősíteni*, s elhatárolja magát a bal- és jobboldali szélsőségektől. A középpártiság fogalmáért vívott versenyben azonban az alapkérdés az, hogy vajon a magyar lakosság valóban középre tart-e. Vajon tényleg középen helyezkedik-e el az emberek többsége?

Látszólag igen. Szociológiai felmérések bizonyítják, hogy az emberek jelentős része valahol *középen* helyezi el önmagát, kevéssé látszik fogékonynak a szélsőségekre. Ugyanakkor az is tény, hogy csalóka is némileg ez a kép. Nem lehet ugyanis szignifikáns összefüggést találni a társadalom tagjainak úgynevezett középpártisága és a pártok centrum felé törekvése között. Egyetlen vizsgálat sem tudta még kimutatni azt a szoros korrelációt, miszerint a pártok *azért* igyekeznek a centrumba kerülni, *mert* a lakosság különféle csoportjai efelé késztetik őket. Ilyesféle összefüggés legfeljebb elvontan létezik, a pártok centrum iránti lelkesültségét más tényezőkben kell keresnünk.

Úgy tetszik, pártjaink azért nem akarják magukat a bal–jobb skálán elhelyezni, mert a jelenlegi helyzetben attól tartanak: akár a bal, akár a jobb *önmagában* leszűkítené a pártok szavazói és szimpatizánsi bázisát, kizárna onnan a pártok számára fontos szavazókat. Ha például az SZDSZ egyértelműen bal- vagy balközép pártként határozná meg önmagát, minden bizonnyal rosszul járna, mert olyan szavazókat is elveszítene, akik az SZDSZ-ben szintúgy meglévő „jobboldali" tendenciákat preferálják. Hasonlóképpen az MDF sem deklarálja önmagáról jobboldali-jobbközép jellegét, elvégre akkor a párt népi-baloldali társadalmi hátterét szűkítené. S vélhetően így vannak ezzel a többi pártok is.

Azt tapasztaljuk tehát, hogy a rendszerváltás sajátos folyamatában Magyarországon szinte kizárólag *centrumpártok* működnek. Ennek tulajdonképpen örülnünk is lehetne, hiszen számos előnye van az olyan politikai rendszernek, amely a közép körül összpontosul és intézményesen gátolja az ilyen-olyan szélsőségek megjelenését. Elégedettek azonban csak akkor lehetnénk, ha ez a folyamat valóban tudatos és mélyen megalapozott lenne. Gyanítható azonban, hogy inkább arról van szó: a pártok fölismerték, pillanatnyilag nem rendelkeznek olyan képességekkel, amelyekkel egyik vagy másik társadalmi réteg vagy csoport képviseletét elláthatnák. A centrumpártiság azzal a „kényelemmel" jár, hogy a pártok lemondanak a hagyományos „érdekképviseletről", nem tekintik feladatuknak, hogy a társadalmat direkt módon képviseljék. A bökkenő csak az, hogy vajon a választók különbséget tudnak-e tenni centrumpártok és centrumpártok között. Elegendő eligazítás-e az emberek számára, hogy – például – az egyik párt a szabadelvű, a másik a *nemzeti centrumot* lefedő középpártnak tekinti magát.

Nézetem szerint ez fontos, de nem elégséges különbségtétel. Pozitív lehet annyiban, hogy nem enged a szélsőségeknek, de egyébként gátolhatja a különböző pártok közötti világos tagolódást.

Példának a Magyar Demokrata Fórumot említhetjük. Ez a párt az, amely alakulásától fogva erőteljesen hangoztatta *gyűjtőpárti* jellegét, és azt, hogy a hagyományos ideológiáktól mentesen igyekszik politizálni. Az elmúlt két év során ugyanakkor bebizonyosodott, hogy az MDF nem kevésbé ideológikus párt, mint számos riválisa. Erre a „vádra" az MDF általában úgy reagál, hogy saját centrumpárti jellegét hangoztatja, ahelyett, hogy beismerné: neki is van ideológiája. Az MDF akkor tenné a legtöbbet egy modern értelemben vett párt kialakulása irányába, ha nem akarná *elleplezni* ideológiai alapjait. Világosan vállalnia kellene a maga konzervatív-nemzeti jellegét, és ezt a lehető legteljesebben meg is kellene jelenítenie elméletileg is. Nem tartom elegendő ellenérvnek, miszerint az MDF három irányzat egységéből összeálló politikai párt, amelynek *ab ovo* nincsen szüksége ideológiára. S különösen szembetűnő, hogy milyen „munkamegosztás" létezik az egyes irányzatok között: míg a nép-nemzeti radikalizmusnak viszonylag kompakt ideológiai kifejtésével találkozhatunk, addig jóval kevésbé van módunk megismerni a konzervatív-liberális vagy a kereszténydemokrata elvi-elméleti elképzeléseket. Ilyen módon a centrumpártiság inkább tűnik jelszónak és szlogennek.

A centrumpártiság tehát könnyen elleplezheti az egyes pártok *valódi* jellegét. Akármit is csinálnak a pártok, nem kerülhetik meg azt a kérdést, hogy *ideológiailag is* – ha tetszik a bal–jobb skálán – elhelyezzék önmagukat.

Csizmadia Ervin

MÉCSVILÁG

Miközben szaporodnak az ökológiai jellegű társadalmi és politikai szerveződések (egy felmérés szerint tavaly novemberben 170 körüli volt a számuk), s e feladathoz (át)alakulgatnak a különféle állami és szakigazgatási intézmények, a budapesti levegő minősége nem javul, az ország ivóvizeinek és termőföldjeinek állapota változatlanul veszélyben van. Meglepődnek ezen az ellehetetlenülésen azok is, akik a pártállamiság vége felé, látva a környezetvédelem és a politikai ellenzék szövetségét, reménykedtek abban, hogy a társadalmi-politikai keret megváltoztatásával életünk *elemi* feltételei is megjavulnak.

Ökológiai gondokról-bajokról, tervekről, lehetőségekről szólván jómagam inkább az *életvédelem* kifejezést használom, hiszen a környezetnek, természetnek is csak az élet megjavításában, szebbé, természetesebbé tételében van értelme és értéke. Az életvédelem pusztán politikai eszközökkel aligha vihető győzelemre, mert itt másról, többről van szó, mint érdekképviseletről, a hatalom érvényesítéséről. Hitelesség nélkül nincs életvédelem, egy konzervatív demokrata – pózból, szenvedélyből – szivarozhat, egy életvédő viszont életek pusztítójaként, mi több: a hatalom részeseként nem velejéig hiteles ember. Visszás volna állatvédőként sonkás szendvicsen, parasztkolbászon mélázni a tagsági évzáró utáni fogadáson. Ámbár van ilyen. S az életvédő nemhogy hatalmat nem vár, de tudja, hogy az alázat, természetesség, az önzés megfékezése szükséges eszközök, s talán anyagi ellenszolgatást nem is kap cserébe, legfeljebb egyensúlyt, tartalmasabb, lelkesebb életet, a nem ártás örömét.

Az új magyar demokrácia mintha még nem tanulta volna meg a mintákból, hogy működő (s jót, jól!) életvédelem nélkül minden gazdasági felemelkedés, *fejlődés* látszólagos, és önmaga ellentétébe fordulhat előbb-utóbb.

Miután az 1990-es választások után demokratikus kormány került hatalomra, megkezdődtek a tárgyalások a piacgazdaságban tapasztalt országokkal, s új utakra léphettek gazdasági-üzleti kapcsolataink. S akkor a nagy forrongásban nem keltett kellő megdöbbenést a hír, hogy a nyugati bankok, pénzintézmények részéről Magyarországnak folyósított összegek a határon vesztegelnek, bebocsátást várnak s jönnének, ha volna megbízható, alapos környezetvédelmi kormányprogram.

Ekkor hördültek fel néhányan a *zöldek* közül, hogy az új politika érdekvédelmi ügyekben a réginek tökéletes mása, legföljebb engedékenyebb, türelmesebb az ökológiai mozgalmakkal, kezdeményezésekkel, homoszexuálisokkal és különcökkel szemben. Ami az életvédelem érdekében keletkezett, az is mind alulról, egyéni, egyesületi kezdeményezésre történt (vagy külföldi példák ösztönzésére), gyakran megütközve, harcolva az „időszerű" politikai, társadalmi érdekekkel.

A politikai pártok kollektív megváltást ígérnek, ami képtelenség. A „megváltásnak" kétségtelenül jobb kerete a demokrácia, mint az önkény- vagy parancsuralmi rendszerek, s az egypártúság. A demokrácia keretévé válhat a sokféleségnek, ettől életszerű, hiszen az életre is a sokszínűség, tarkaság, változatosság, formagazdaság jellemző minden egysége, *egyetemessége* ellenére.

Az életvédelem nemcsak abból áll, hogy szeretem a vegyszer nélkül érő búzatáblák fölött röpködő parcsirták hangját (pedig így van – nagyon is). De ehhez még kell az, amit *önzetlenségnek* nevezünk. Tehát hatalomra, uralomra törekvés nélkül minden létezőt magunkban látva tenni és lenni.

Mit kívánhatunk még a szaporodó zöldmozgalmakra ráadásképp? Tudatosabb, bensőségesebb, szelídebb, lelkesebb életet (a hitelesebb, *élőbb* vallásosság sem ártana), – de ne áltassuk magunkat, hogy ez emberi próbák, küzdelem, szenvedés nélkül megvalósítható. S hogy legyünk mindenekelőtt *egészségesek*, ellenállók a betegségekkel (a szenvedélyekkel) szemben, az ehhez szükséges *önismerettel*, aminek eléréséhez viszont kellő csend, nyugalom, természetesség, egyszerűség szükséges. Tiszta (ólom és egyéb szennyezettség nélküli) levegő, vagyis szabadság, s hozzája felelősség, teljes részvétel a jelenben, s ehhez időnkénti lemondás (autózásról, kényelmi eszközökről, a *fölöslegesekből* valamiről) az egy *fontos* érdekében, hogy lelkünkben ne valljunk kárt. A pártzsibongás előtt az egyéni kiteljesedés, önmérséklet, bölcsesség, önuralom.

Varga Imre